חייב. משום יין ושכר אל תשת וגו' (ויקרא י). ובכהן עסקינן: **כי סוכא וזולל יורש.** בתר קרא קמא כתיב להכי אתייה להכא: **יורש.** סופו להיות עני ומבקש למודו ואינו מוצא: **וקרעים תלבים נומה.** תלמיד שמגרה בה תלבים קרעים כלומר סוף כל בעל הגאות לבא לידי עניות: **נעשה לו קרעים.** משכח למודו ואינו מזכר אלא בסילוגין: **מתני' משל אחריס ואכל ברשות אחריס.** ואפילו לא אכלן ברשות בעליס עצמן וטעמא מפרש בגמרא: **גמ' בעית.** מתפקד מאביו שלא יבין הלכך לא ממשיך: **עד שיגנוב משל אביו.** דשכיח ליה לגנוב תמיד ואכל ברשות אחריס דלא בעית שלא ירגישו אביו וכבי האי גוונא ממשיך:

[6]חייב: אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין: תנו רבנן אכל כל מאכל ולא אכל בשר שתה כל משקה ולא שתה יין אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיאכל בשר וישתה יין שנאמר [1]זולל וסובא ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר שנאמר [2]אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו ואומר [3]כי סובא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה אמר ר' זירא [4]כל הישן בבית המדרש תורתו נעשית לו קרעים קרעים שנאמר וקרעים תלביש נומה: **מתני'** [5]גנב משל אביו ואכל ברשות אביו משל אחרים ואכל ברשות אחרים משל אחרים ואכל ברשות אביו אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: **גמ'** גנב משל אביו ואכל ברשות אביו אע"ג דשכיח ליה בעית משל אחרים ואכל ברשות אחרים אע"ג דלא בעית לא שכיח ליה וכל שכן משל אחרים ואכל ברשות אביו דלא שכיח ליה ובעית עד שיגנוב משל אביו ויאכל ברשות אחרים דשכיח ליה ולא בעית: רבי יוסי בר' יהודה אומר עד שיגנוב משל אביו ומשל אמו: אמו מנא לה [6]מה שקנתה אשה קנה בעלה אמר רבי יוסי בר' חנינא מסעודה המוכנת לאביו ולאמו [7]והאמר רבי חנן בר מולדה אמר רב הונא אינו חייב עד שיקנה בשר בזול ויאכל יין בזול וישתה אלא אימא מדמי סעודה המוכנת לאביו ולאמו איבעית אימא [7]דאקני לה אחר ואמר לה על מנת שאין לבעליך רשות בהן: **מתני'** [7]היה אביו רוצה ואמו אינה רוצה אביו אינו רוצה ואמו רוצה אינו נעשה בן סורר ומורה עד שיהו שניהם רוצין רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו ראויה לאביו אינו נעשה בן סורר ומורה: **גמ'** מאי אינה ראויה אילימא חייבי כריתות וחייבי מיתות ב"ד סוף סוף אבוה אבוה נינהו ואמיה אמיה נינהו אלא בשוה לאביו קאמר תניא נמי הכי רבי יהודה אומר אם לא היתה אמו שוה לאביו בקול ובמראה ובקומה אינו נעשה בן סורר ומורה מאי טעמא דאמר קרא איננו שומע בקלנו מדקול בעינן שוין מראה וקומה נמי בעינן שוין כמאן אזלא הא דתניא בן סורר ומורה לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב [8]דרוש וקבל שכר [9]כמאן [6] כרבי יהודה איבעית אימא ר' שמעון היא דתניא אמר רבי שמעון וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אביו ואמו מוציאין אותו לסקלו אלא לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר אמר ר' יונתן אני ראיתיו [9]וישבתי על קברו כמאן אזלא הא דתניא [10]עיר הנדחת לא היתה ולא עתידה להיות ולמה נכתבה דרוש וקבל שכר כמאן כר' אליעזר דתניא [11] רבי אליעזר אומר כל עיר שיש בה אפילו מזוזה אחת אינה נעשית עיר הנדחת מאי טעמא אמר קרא [4]ואת כל שללה תקבוץ אל תוך רחבה ושרפת באש וכיון דאי איכא מזוזה לא אפשר דכתיב [5]לא תעשון כן לה' אלהיכם אני ראיתיה וישבתי על תילה כמאן אזלא הא דתניא [12]בית המנוגע לא היה ולא עתיד להיות ולמה נכתב דרוש וקבל שכר כמאן כר' אלעזר בר' שמעון דתנן [13] ר' אלעזר ברבי שמעון אומר [14]לעולם אין הבית טמא עד שיראה כשתי גריסין על שתי אבנים בשתי כתלים בקרן זוית ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים מאי טעמא דר' אלעזר ברבי שמעון כתיב [6]קיר וכתיב [6]קירות איזהו קיר שהוא כקירות הוי אומר זה קרן זוית תניא [15]אמר רבי אליעזר בר' צדוק מקום היה בתחום עזה והיו קורין אותו חורבתא סגירתא אמר רבי שמעון איש כפר עכו פעם אחת הלכתי לגליל וראיתי מקום שמציינין אותו ואמרו אבנים מנוגעות פינו לשם: **מתני'** [16]היה אחד מהם גידם או חיגר או אלם או סומא או חרש אינו נעשה בן סורר ומורה שנאמר [7]ותפשו בו אביו ואמו [3]ולא גדמין והוציאו אותו ולא חגרין ואמרו ולא אלמין בננו זה ולא סומין איננו שומע בקולנו ולא חרשין [1]מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו חזר וקלקל נדון בעשרים ושלשה [17]ואינו נסקל עד שיהו שם שלשה הראשונים שנאמר בננו זה זהו שלקה בפניכם: **גמ'** שמעת מינה [18]בעינן קרא כדכתיב שאני הכא

דכוליה

[6]בעל מנת שאין לבעליך בו'. סוגיא זו כרב ששת דפ"ק דקדושין (דף כג.) דאמר לרבנן אהני ליה תנאיה אבל ר' [7](אליעזר) סבירא ליה דאפילו כי האי גוונא אין קנין לעבד בלא רבו ואין קנין לאשה בלא בעלה ומ"מ מתניתין לא תקשה דהוה משני בדמי סעודה המוכנת (ג) לאמו אי נמי רבי אלעזר הוה מוקי לה בשנתן לה בעלה דהא ר"א הוא דאמר בחזקת הבתים (ב"מ דף נא. ושם) אחד זה ואחד זה קנתה ואין הבעל אוכל פירות [8]:

בן

[1]. ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומרה איננו שומע בקלנו זולל וסובא: דברים כא כ

[2]. אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו: משלי כג כ

[3]. כי סבא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה: משלי כג כא

[4]. ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל ליי אלהיך תהיתה תל עולם לא תבנה עוד: דברים יג יז

[5]. לא תעשון כן ליי אלהיכם: דברים יב ד

[6]. וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראיהן שפל מן הקיר: ויקרא יד לז

[7]. ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו: דברים כא יט

גליון הש"ס

גמ' כבאן כר"י. עי' ת"י יומא סב ע"ל ד"ה שני: **שם** וישבתי על קברו. עי' ס"ע י"ד רפי' שסד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כמאן כר' יהודה. נ"ב משום דס"ל דלריכין (להיות שוים בקולן) א"כ בע"כ לו שיש לה קול כאיש ראיים יש לו קול כאשה הרי צריך להיות אביו ואמו שוים וא"כ לו הוא שרים לו אילונית היא (בקול הוא מן הסימנים וא"כ א"א להיות בן סורר ומורה: (ב) רש"י ד"ה מורכתא ומי מצורע מצורעת מתרגמינן: (ג) תוס' ד"ה על מנת וכו' המוכנת לאביו ולאמו אי נמי:

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ד מהל' מ"מ הלכה ט סמג עשין יב טוש"ע י"ד סי' רמו סעיף טו:

כד ב מיי' פ"ז מהל' מרי' הלכה ב:

כה ג מיי' פ"ג מהל' זביה ומתנה הלכה יב סמג עשין פ"ב טוש"ע אה"ע סי' פה סעיף יא (וטוש"ע י"ד סי' רכב):

כו ד מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה י:

כז ה מיי' פי"ד מהל' לרעת הלכה ז:

כח ו מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה י:

כט ז ח מיי' שם הלכה ז:

מוסף רש"י

חייב. מלקות, כר' יהודה מוקמינן לה בפרק המדר לו בכריתות (יג.) דאמר התם על אחר משכרין באהרה דאל תשת (בכורות מה:). לא תעשון כן לה' אלהיכם. דכתיב ואבדתם את שמם מן המקום ההוא וגו' ומקיש ליה לא תעשון כן לה' אלהיכם, דמשמחה הואיל וכתיב בה אזכרת אי אפשר לצריפה משום קרא דלא תעשון כן, ואגן בעינן שלנה ולינה, דהאי שלנו שמיש הוא (לקמן קיג.). כשתי גריסין. שיעור הנגע כגרים על גרם, וכתיב את האבנים אשר בתוך הנגע, שיהא הנגע על שתי אבנים, על כל אחד ואחד שיעור נגע, בשתי כתלים ובקרן זוית. כגון מקלוט לרומית מזרמית (לקמן פז:). ארכו כשני גריסין ורחבו כגרים. שיהא בקיר הדרומי גרים וכן בקיר המזרחי וכנגע מלו מחוברן כאחד (שם) דכשהוא מוטל ארכו על ב' אבנים, נמצא בכל אבן גרים על גרם כשיעור נגע, ושתי אבנים בעינן, דכתיב ואחלנו את האבנים (דה יט.). וכתיב קירות. והכא הנגע בקירות הבית (לקמן פז:). היה אחד מהם. אביו או אמו של סורר ומורה (לעיל מה:). ולא חרשין. שאינן שומעין מה שמציב להם ואינן יודעין אם שמע מוכתמם אם לאו (שם). מתרין בו בפני שלשה ומלקין אותו. מתרין בו אביו ואמו בפני הדיינין וכשנאין עדים ראשונים ומעידין עליו שאכל תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין מנניבה, מלקין אותו, כדכתיב ויסרו אותו דהיינו מלקות. חזר וקלקל נדון בעשרים ושלשה. למיתה (לקמן פז:).

מסורת הש"ס

(ה) [בכריתות איתא לוקה], (ב) [ניטין עז. מיר כד:] קדושין כג:, (ג) [לעיל ע. ע"ש, (ד) [קידושין כג: מיר סס:], (ה) [לעיל נא: וש"נ], (ו) [תוספ' פי"ד], (ז) לקמן קיג. ע"ש, (ח) [תוספתא דנגעים פרק ו], (ט) לקמן פז: נדה יט. נגעים פי"ב מ"ג], (י) [תוספתא שם ע"ש], (כ) [לעיל מה:], (ל) [שם], (מ) [שם], (נ) [ספרי בהעלותך יב יב], (ס) [במדבר יב], (ע) [ע"ב], (פ) [דברים כא], (צ) [ע"ב], (ק) [ל"ל אלעזר], (ר) [וע"ע תוס' קידושין כג: ד"ה ור' אלעזר וכו'],

תורה אור השלם

1. ואמרו אל זקני עירו בננו זה סורר ומרה איננו שומע בקלנו זולל וסובא: דברים כא כ

2. אל תהי בסבאי יין בזללי בשר למו:

3. כי סבא וזולל יורש וקרעים תלביש נומה:

4. ואת כל שללה תקבץ אל תוך רחבה ושרפת באש את העיר ואת כל שללה כליל ליי אלהיך תהיתה תל עולם לא תבנה עוד: דברים יג יז

5. לא תעשון כן ליי אלהיכם: דברים יב ד

6. וראה את הנגע והנה הנגע בקירת הבית שקערורת ירקרקת או אדמדמת ומראיהן שפל מן הקיר: ויקרא יד לז

7. ותפשו בו אביו ואמו והוציאו אתו אל זקני עירו ואל שער מקומו: דברים כא יט

עין משפט
נר מצוה

ל א מיי׳ פ״ז מהלכות ממרים הלכה ט:
לא ב ג מיי׳ פ״ש מהל׳ מלכים הלכה ד:
לב ד מיי׳ פ״ג מהל׳ איסורי ביאה הלכה ל והלכה י:

מסורת הש״ס

בן נח שבירך **את השם** ונתגייר בו׳. תימה אי הוה מילתיה דרבי חנינא כתנאי דפליגי בהחולין (יבמות דף מח:) מפני מה גריס מעונין בזמן הזה מפני שלא קיימו ז׳ מצות שקבלו עליהן בני נח אלמא מיענשי ורבי יוסי פליג התם ואמר גר שנתגייר בקטן שגולד דמי ולא מיענשי כלל ועוד קשה דקוגיא דהכא דלא כחד דאמרינן עשה כן בישראל חייב ואי כר׳ יוסי בקטן שגולד דמי וגרמה שיש לחלק דכולה שמעתין בדיני אדם והתם בדיני שמים: **קלה** בחמורה מישך שייכא. חנק שהיא מיתה קלה היה ראוי לו מתחלה ויותר ובסמוך גבי סרחה ולבסוף בגרה דקאמר בסקילה מ״ט לא דכיון דאישתני אישתני הא דקרי ליה אישתני לאו אמיתה קאי אלא אישתני גופה והא דאמר רבי יוחנן לתנא תני תידון בסקילה והכא לא דיינינן ליה במיתה קמייתא משום דהתם לא אישתני דינא כי הכא ומיהו קשה דגבי סרחה ואחר כך בגרה לא משמע דאירי בשינוי הגוף מדקאמר כ״ש הכא דאישתני לגמרי משמע דאישתני קמא כהאי וגרמה לפרש דהא דקאמר קלה בחמורה מישך שייכא לאו למימר דלא חשיב אישתני קטלא דמכל מקום קטלא אישתני אלא כלומר אית לן למידייניה בקלה כיון דמעיקרא נתחייב אף בחמורה מזו ולא דמי לבן נח שבירך את השם דלא דיינינן במיתה דהשתא דחמורה דמעיקרא לא איחייב בה ובמיתה דמעיקרא נמי לא כיון דהשתא לא שייכא ביה:

מסתברא

דכוליה קרא יתירא הוא: ומתרין בפני שלשה: למה לי בתרי סגיא אמר אביי הכי קאמר מתרין בו בפני שנים ומלקין אותו בפני שלשה מלקות בבן סורר ומורה היכא כתיבא כדר׳ אבהו [ב] דאמר ר׳ אבהו למדנו [1] ויסרו [2] מויסרו ויסרו [2] מבן ובן מבן [3] והיה אם בן הכות הרשע: חזר וקלקל נידון בכ״ג [וכו׳]: האי מבעי ליה [ג] [4] זה ולא סומין אם כן לכתוב בבנו הוא מאי בבנו זה שמע מינה תרתי: **מתני׳** [ד] ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן התחתון פטור ואם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב: **גמ׳** אמר ר׳ חנינא [5] בן נח שבירך את השם ואחר כך נתגייר פטור הואיל ונשתנה דינו [ה] (נשתנה) מיתתו נימא מסייעא ליה ברח עד שלא נגמר דינו ואח״כ הקיף זקן התחתון פטור מאי טעמא לאו משום דאמרינן הואיל ואישתני אישתני לא שאני הכא דאי עבד השתא לאו בר קטלא הוא ת״ש אם משנגמר דינו ברח ואחר כך הקיף זקן התחתון חייב נגמר דינו קאמרת נגמר דינו גברא קטילא הוא תא שמע [6] בן נח שהכה את חבירו ובא על אשת חבירו ונתגייר פטור עשה כן בישראל ונתגייר חייב ואמאי נימא הואיל ואישתני אישתני דינו ומיתתו בעינן והאי דינו אישתני מיתתו לא אישתני בשלמא

רוצח מעיקרא סייף והשתא סייף אלא אשת איש מעיקרא סייף והשתא חנק בנערה המאורסה דאידי ואידי בסקילה והא עשה כן בישראל דומיא דאשת חבירו קתני [ו] אלא קלה בחמורה מישך שייכא הניחא לרבנן דאמרי סייף חמור אלא לרבי שמעון דאמר חנק חמור מאי איכא למימר רבי שמעון סבר לה כתנא [ז] דבי מנשה דאמר כל מיתה האמורה לבני נח אינה אלא חנק בשלמא אשת איש מעיקרא חנק והשתא חנק אלא רוצח מעיקרא חנק והשתא סייף קלה בחמורה מישך שייכא לימא מסייעא ליה [ח] דסרחה ואחר כך בגרה תידון בחנק בסקילה מ״ט לא לאו משום דהואיל ואישתני אישתני וכ״ש הכא דאישתני לגמרי האמר ליה רבי יוחנן [ט] לתנא תני תידון בסקילה: **מתני׳** בן סורר ומורה נידון [י] על שם סופו ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להן והנאה לעולם לצדיקים רע להן ורע לעולם יין ושינה לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם פיזור לרשעים הנאה להן והנאה לעולם ולצדיקים רע להן ורע לעולם כנוס לרשעים רע להן ורע לעולם ולצדיקים הנאה להן והנאה לעולם שקט לרשעים רע להן ורע לעולם לצדיקים הנאה להן והנאה לעולם:

גמ׳

כוליה קרא יתירא. דמלי למכתב והוצאתם אותו אל שער העיר ההוא וסקלתם: **בפני שנים.** דבעינן עדים שהוכיחוהו ועבר שאין אביו ואמו נאמנין עליו להרגו דכתיב (דברים יח) על פי שנים עדים יומת המת: **ומלקין אותו בפני ג׳.** כלומר יביאוהו בפני ג׳ דיינין והדיינין יחייבוהו מלקות וילקהו שליח ב״ד כשאר הלוקין דמלקות בפני ג׳ בפרקא קמא (דף י.): **כדרכי אבהו.** בכתובות (דף מו.) גבי מוליא שם רע מנא לן דלקי דכתיב ולקחו זקני העיר את האיש והיסרו אותו: **למדנו ויסרו.** דמוליא שם רע מויסרו אותו דבן סורר ומורה וההוא דיסרו דבן סורר ומורה למדנו מבן דכתיב (ה) שם אם בן וההוא בן למדנו מבן (דברים כה) והיה אם בן הכות הרשע: **אם כן.** דלהך מלתא לחודא אתא ולא למעוטי סומין: **לכתוב בבנו הוא.** סורר ומורה ומשמע הוא שלקה בפניכם ומדכתיב זה שמרמין באצבעו עליו ולא סומין: **מתני׳ ברח עד שלא נגמר דינו ואחר כך הקיף זקן פטור.** דתו לא דיינינן ליה כיון דאילו עבד השתא לאו בר קטלא הוא: **ואם משנגמר דינו ברח.** משעת גמר דין הוי כגברא קטילא ושוב אין לנו לחפש בזכותו ולהצילו: **גמ׳ הואיל ונשתנה דינו (נשתנה מיתתו).** דאילו מעיקרא נדון בעד אחד ובדיין אחד ובלא התראה ואילו עכיד השתא בעינן התראה וסנהדרין של כ״ג ועדים: **ונשתנית מיתתו.** דכל מיתת בני נח סייף (ז) ואילו עכיד השתא בעו למדייניה בסקילה והוא לא איחייב בהא מיתה הלכך פטור: **שאני הכא דאילו עכיד השתא לאו בר קטלא הוא.** אבל הכא אילו עכיד השתא בר קטלא הוה אע״ג דנשתנה דינו ומיתתו לא מיפטר דדיינינן ליה בדינא דהשתא: **ת״ש.** מסיפא תיובתא: **חייב.** אלמא אע״ג דאשתני לא אפטר: **שהכה את חבירו.** הרג דהוי בסייף וכן בא על אשת חבירו פטור משום דאילו עכיד השתא לאו בר קטלא הוא: **עשה כן.** בהיותו כותי (ח): **לישראל.** כגון שהרג את ישראל או בא על אשת איש ישראל ונתגייר חייב דאי עבד השתא בר קטלא הוא ואע״ג דנשתנה דינו נדון בעדה ועדים והתראה אי הוה עכיד השתא מיתתו לא אישתני דרוצח נמי השתא בסייף: **דאידי ואידי בסקילה.** אם לא נתגייר נמי נדון בסקילה כדאמרינן נמי בפרקין לעיל (דף מ.) גא על ערות ישראל שאין להם לבן גא נדון בדיני ישראל ואוקימנא בנערה המאורסה לדידהו לית להו דיינינן להו בדינא דידן: **והא עשה כן בישראל דומיא דאשת חברו קתני.** אלמא בישראל בעולת בעל עסקינן דאילו באשת חבירו ליכא נערה המאורסה כדאמרינן (ט) בעולת בעל יש להן נערה המאורסה אין להם: **אלא קלה בחמורה מישך שייכא.** כלומר לעולם בא״ג ודקא קשיא לך אמאי חייב הרי נשתנה דינו ומיתתו אין כאן שינוי מיתה דיש בכלל מיתה חמורה מיתה קלה וכיון דמעיקרא הוי סייף דחמירא והשתא מיתת חנק קלה בכלל מיתה זו הוה ויותר היה ראוי לו מתחלה. אבל ברכת השם מעיקרא הוה סייף קל והשתא סקילה דחמירא: **מאי איכא למימר.** הרי נשתנה מיתתו דבמיתה חמורה זו לא היה ראוי: **לימא מסייע ליה.** לרבי חנינא דאמר בדינא דהשתא בעי למדייניה: **ברחה.** נערה המאורסה כימי נערות שהיא בסקילה ולבסוף בגרה משעמדה בדין: **בדון בחנק.** כדינא דהשתא: **בסקילה מאי טעמא לא.** מתדנה משום דכיון דאישתני גופה אישתני קטלא והכי דנגמרי לא מיפטרא משום דקלה בחמורה מישך שייכא כל שכן הכא דאישתני לגמרי בין בדינו בין במיתתו וכיון דלא מחייב בהא מיתה פטור לגמרי: **בדון בסקילה.** דמעיקרא אע״ג דאישתני גופה לא אישתני קטלא הכא נמי נדייניה כדמעיקרא במיתתו הקלה: **מתני׳ הנייה להם.** שאין מוסיפין לחטוא: **והנייה לעולם.** שקטה כל הארץ: **רע להם.** שהיו מוסיפין זכיות: **רע לעולם.** שהיו מגינין על דורם ומוכיחין את הדורות: **יין ושינה לרשעים הנייה להם והנייה לעולם.** כל זמן ששותין ושנין אינן חוטאין ואינן מריעין לבריות: **לצדיקים רע להם.** שאין עוסקין בתורה: **ורע לעולם.** שהתורה שהן עוסקין בה מגינה על הדור וכשהן מתבטלין פורענות בא לעולם: **פיזור.** שנפרדין זה מזה ואין יכולין להועץ עצה ולסייע זה את זה:

גמ׳

ל) כתובות מו., כ) [פסחים קטז:], ג) [ל״ל ונשתנית], ד) [לעיל מז:], ה) כתובות מה., ו) סנ:, ז) [לעיל סח:], ח) [לעיל מו.], ט) כמ״ל: בגיותו, י) [לעיל מז:].

תורה אור השלם

1. וְלִקְחוּ זִקְנֵי הָעִיר ההוא אֶת הָאִישׁ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ: דברים כב יח
2. כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקוֹל אָבִיו וּבְקוֹל אִמּוֹ וְיִסְּרוּ אֹתוֹ וְלֹא יִשְׁמַע אֲלֵיהֶם: דברים כא יח
3. וְהָיָה אִם בֶּן הַכּוֹת הָרָשָׁע וְהִפִּילוֹ הַשֹּׁפֵט והכהו לְפָנָיו כְּדֵי רִשְׁעָתוֹ בְּמִסְפָּר: דברים כה ב
4. וְאָמְרוּ אֶל זִקְנֵי עִירוֹ בְּנֵנוּ זֶה סוֹרֵר וּמֹרֶה אֵינֶנּוּ שֹׁמֵעַ בְּקֹלֵנוּ זוֹלֵל וְסֹבֵא: דברים כא כ

גליון הש״ס

גמ׳ **אלא** קלה בחמורה מישך שייב. עי׳ לקמן דף פ ע״ב תוספות ד״ה הוי:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה למדנו וכו׳ מבן דכתיב **גביה** בן וההוא:

מוסף רש״י

ויסרו מויסרו ויסרו מבן. כתיב הכא (במוליא שם רע) ויסרו אותו וכתיב גבי סורר ומורה יקרו, מה להלן בן עמו אף כאן בן עמו, יהיו ויקרו דהכא מויסרו דהתם, וההוא ויסרו דהתם מבן שעמו, דלגמריה לבן שעמו על ויסרו דהכא, והדר ליף בן דאיתיהן הכא מבן, והיה אם בן הכות, מה התם מלקות אף הכא מלקות (כתובות מו.). תידון בחנק. כי היכי דאילו זנאי השתא לאו בקילה איכא אלא חנק, דכי כתיב בקילה בזיונה נערה כתיב, שנאמר כי יהיה נערה בתולה וגו׳ השתא נמי בחנק, דכיון דאשתני גופה בין מטא להעמדה בדין, אשתני קטלא לכדהשתא (שם מה.).

גמ' מגמר. מכלה: **למודו.** מה שהורגל בנער ויין: **שקט לצדיקים הנייה להם והנייה לעולם.** שיש להם פנאי לעסוק בתורה ובמצות: **מתני' הבא במחתרת.** שאמרה תורה יהרג: **נידון על שם סופו.** דהא לא קטל ומקטיל משום דסופו להרוג בעל הבית כשיעמוד כנגדו להציל ממונו: **יש לו דמים חייב.** אם אינו רואה ליהרג כגון אב על הבן דתניא לקמן דאין הבן רשאי להרוג את אביו הבא עליו במחתרת משום דרחמי האב על הבן ולא בא על עסקי נפשות ואי הוה קאי בריה לאפיה להציל ממונו אין בדעתו של אביו להורגו: **חייב. לו דמים.** כגון שאר כל האדם שניתן רשות לבעל הבית להורגו פטור מלשלם דחיוב מיתה וחיוב תשלומין באין כאחד ואע"פ שנעשל פטור מן התשלומין דקי"ל (כתובות דף לה.) חייבי מיתות שוגגין כגון שלא התרו בהן אין משלמין ממון שעם המיתה אע"פ שאין נהרגין: **גמ' מאי טעמא דמחתרת.** שאמרה תורה אין לו דמים כלומר הרי הוא לך כמי שאין לו דם ונשמה ומותר להורגו: **חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו.** שרואה שאחר נוטלו ושותק הלכך יודע הגנב הזה שבעל הבית עומד על ממונו להצילו ומיימר אמר הגנב אי אזילנא לגביה קאי באפאי ואי קאי קטילנא ליה ואמרה לך תורה אין לו דמים ומלמדתך מאחר שהוא בא להרגך השכם אתה להרגו: **הבא במחתרת.** חתר את הבית ממש: **פטור.** מלהחזירם אע"פ שהם קיימין: **בדמים קנהו.** בדמי נפשו קנאן הואיל ונתחייב מיתה בלקיחתם: **מסתברא מילתא דרב.** דפטור בשאבר בין עכשיו בין לאחר זמן דליתנהו ותשלומין מדליה לא מציון לחיוביה במקום מיתה: **אבל נטל לא.** מסתברא בהא מילתא דרב דפטור בה דכיון דקיימין הן כל היכא דאיתנהו דמרייהו נינהו ואין זה חייב בתשלומין דפקדון בעלמא נינהו גביה: **והאלהים.** שבועה אמר רב דפטור ואפי' איתנהו וטעמא מהכא [1]דהאי אם יש לו דמים כגון אב על הבן דמודה בהו רב דלא קנה וחייב להחזיר אחרי כן אמרינן דאפילו נאנסו מיניה משבחו לרשותו חייב להחזיר דמיהן אלמא לא אמרינן פקדון הוי גביה ואבדו לבעלים אלא אמרינן ברשותו הן ואבדו לו הכא נמי לענין אין לו דמים אע"פ דאיתנהו אמרינן לא אבדו לו הכא נמי דתשלומין עם חיוב מיתה כאילו גובין משאר נכסים: **ולא היא.** מסקנא דמילתא דרבא הוא. ולא היא לא מסתברא טעמא דרב בהא דאע"ג דהיכא דיש לו דמים חייבין באחריותו לאו קנין הן לו להיות כשאר נכסיו דכי אוקמיה רחמנא ברשותיה וחייב את הגזלנין לשלם ה"מ לענין שלומי דלא מצי למימר ליה נאנסו דמשכחן בשומרין דחייבן הכתוב ליסבע אם לא שלם יד במלאכת רעהו הא שלא אע"ג דטעין מת או נשבר דהייטו אונס חייב דעשה עליה גזלן בשליחות יד: **אבל לענין מקנא.** לא קני אם קיימין הן אלו והוא היה בא לעכבו ולומר דמים אני מחזיר לך לא קני ומהדר להו בעייניהו דכתיב (ויקרא ה) והשיב את הגזילה והאי דכי נאנסו מחזיר דמים ולא מצי אמר ליה נאנסו ומיפטר משום דלא גרע גזלן משואל דמשום דכל הנאה שלו אוקמיהו רחמנא ברשותו לשלומי אם נאנס דכל כמה דקיימא הדרא בעינא הא נמי כל הנאה שלו ומיחייב לשלומי: **מועד לעולם.** אפילו שלא בכונה: **קשיא.** קשיא מתניתין לתרוצא אליבא דרב. ומ"מ מיובתא לא הוי דלאו בהדיא קתני לה נטל חייב ואיכא לשנויי בדומקא דכשנין דמשום ריבא שבר והיינו דאיכא בין קושיא לתיובתא: **מתיב רב ביבי.** לרבא פריך דאמר נטל דאיתנהו חייב: **הגונב כים בשבת.** שהגביהו וקנאו בהגבהה חייב להחזיר ואע"ג שהוציאו אח"כ לרה"ר ונתחייב בהוצאתו מיתה: **שהרי נתחייב בגניבה קודם שיצא לידי איסור שבת.** וכשניל חיוב מיתה הבא עליו לאחר מכן אינו נפטר מן התשלומין: **היה מגרר ויוצא.** שלא הגביהו ולא קנאו בתוך הבית אבל כשיוצא לרה"ר קנאו בשני רשות שהוציאו מרשות הבעלים. ואירף ידו למטה משלשה וקבלה בידו דידו משובה לו כארבעה על ארבעה והרי הוא לו כחצרו ואע"פ שאין כאן הגבהה והכי מוקים לה בכתובות (לא.): **פטור.** מתשלומין. אלמא אע"פ שהכים והמעות קיימין אמרינן בדמי קנאנו ולא מפקינן ליה מיניה ותיובתא דרבא דאמר נטל לא: **והלכתא.** הא דקתני פטור כגון דשדנהו בהדא דליתנהו: **דברי.** אילים: **אהדרינהו ניהליה.** הגנבים: ה"ג **ת"ר אין לו דמים אם זרחה וגו' אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו וכו'.** אין לו דמים ומסיק ליה אם זרחה השמש ודרשינן סמוכין אימתי מותר להורגו בזמן שהשמש זרחה עליו כלומר שברור לך שלהרגך בא אם תעמוד כנגדו אבל מספק אל תהרגהו: **ומניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו.** אימתי אסור להרגהו בזמן שזרחה השמש עליו כלומר שברור הדבר לך כאור שהוא רחמני עליך ואפילו אתה עומד כנגדו להציל ממונך מידו לא יהרגך ואם לאו שספקא הוא לך הרגהו. קשיין אהדדי:

מסתברא מילתיה דרב בששיבר. ואם תאמר מאי קמ"ל תניא ושיבר את החבית פטור ויש לומר אי ממתני' ה"א שיבר בעודו במחתרת קמ"ל רב אפילו שיבר אחר כך: **אפילו** נטל. תימה הא תנן במרובה (נ"ק דף סב:) אין הגונב אחר הגנב משלם תשלומי כפל פירוש כדדרשינן[2] וגונב מבית האיש ולא מבית הגנב ואמר רב בגמרא[3] לא שנו אלא לפני יאוש אבל לאחר יאוש קנאו גנב ראשון וגנב שני ישלם תשלומי כפל לגנב ראשון אלמא קודם יאוש לא קני ויש לומר דהתם בגנב מגנב חנירו וקרפיפו דלאו בר קטלא הוא דנעי התראה אבל הכא במחתרת דמחתרתו זו היא התראתו לבעלים: **לא** קבלינהו הואיל **ונפק מפומיה** דרב. תימה הא מיחייב לאת ידי שמים כדאמר בפ' הפועלים (נ"מ דף לא. ושם) גבי החוסם פרה ודש בה [4](ואתנן) אסרה תורה אפילו בא על אמו ויש לומר דכאן [5] לא היו רוצים להחזיר אלא"כ יתחייבו בדיני אדם: כאן

גמ' תניא רבי יוסי הגלילי אומר וכי מפני שאכל זה תרטימר בשר ושתה חצי לוג יין האיטלקי אמרה תורה יצא לבית דין ליסקל אלא הגיעה תורה לסוף דעתו של בן סורר ומורה שסוף מגמר נכסי אביו ומבקש למודו ואינו מוצא ויוצא לפרשת דרכים ומלסטם את הבריות אמרה תורה ימות זכאי ואל ימות חייב שמיתתן של רשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם שינה ויין לרשעים הנאה להם והנאה לעולם לצדיקים רע להם ורע לעולם שקט לרשעים רע להם ורע לעולם ולצדיקים הנאה להם והנאה לעולם פיזור לרשעים הנאה להם והנאה לעולם ולצדיקים רע להם ורע לעולם: **מתני'** [1]הבא במחתרת נידון על שם סופו [2]היה בא במחתרת ושבר את החבית אם יש לו דמים חייב אם אין לו דמים פטור: **גמ'** [3]אמר רבא מאי טעמא דמחתרת [4]חזקה אין אדם מעמיד עצמו על ממונו והאי מימר אמר אי אזילנא קאי לאפאי ולא שביק לי ואי קאי לאפאי קטילנא ליה [5]והתורה אמרה אם בא להורגך השכם להורגו אמר רב [6]הבא במחתרת ונטל כלים ויצא פטור מאי טעמא בדמים קננהו א] [7]אמר [8]רבא [9]מסתברא מילתיה דרב בששיבר דליתנהו אבל נטל לא והאלהים אמר רב אפילו נטל דהא יש לו דמים ונאנסו חייב אלמא ברשותיה קיימי הכא נמי ברשותיה קיימי ולא היא כי אוקמינא רחמנא ברשותיה לענין אונסין אבל לענין מקנא ברשותיה דמרייהו קיימי מידי דהוה אשואל תנן בא במחתרת ושיבר את החבית יש לו דמים חייב אין לו דמים פטור טעמא דשיבר דכי אין לו דמים פטור הא נטל לא הוא הדין דאפילו נטל נמי והא דקא תני שבר את החבית קמ"ל דכי יש לו דמים אע"ג דשיבר נמי חייב פשיטא מזיק הוא הא קמ"ל דאפילו שלא בכוונה מאי קמ"ל אדם מועד לעולם תנינא [10]אדם מועד לעולם בין בשוגג בין במזיד בין באונס [11]בין ברצון קשיא מתיב רב ביבי בר אביי [12]הגונב כים בשבת חייב שהרי נתחייב בגניבה קודם שיבא לידי איסור שבת היה מגרר ויוצא פטור שהרי איסור גנבה ואיסור סקילה באין כאחד [13]והלכתא דשדנהו בנהרא רבא איגנבו ליה דיכרי במחתרתא אהדרינהו ניהליה ולא קבלינהו אמר הואיל ונפק מפומיה דרב ת"ר [14]אין לו דמים אם זרחה השמש עליו וכי השמש עליו בלבד זרחה אלא אם ברור לך הדבר כשמש שאין לו שלום עמך הרגהו ואם לאו אל תהרגהו תניא אידך אם זרחה השמש עליו דמים לו וכי השמש עליו בלבד זרחה [15]אלא אם ברור לך כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגהו ואם לאו הרגהו קשיא סתמא אסתמא לא קשיא כאן

מסורת הש"ס

א) יומא פה:, ב) [ברכות נח: ולף סב:], ג) [נ"ק קיד:], ד) רבה. רש"ל, ה) נ"ק קו. ע"ש, ו) [ער' תוס' יבמות נג: ד"ה הבא על וכו'], ז) מתוכות לא. נ"ב פו. שבת לא: [תוספתא נ"ק פ"ט], ח) [דיבור זה שייך לעיל במשנה עא:], ט) נ"ל להא, י) [שם סט:], כ) [שם סז:], ל) [נ"ל אתנן].

תורה אור השלם

1. אם במחתרת ימצא הגנב והכה ומת אין לו דמים: אם זרחה השמש עליו דמים לו שלם ישלם אם אין לו ונמכר בגנבתו:

שמות כב א-ב

גליון הש"ם

גמ' אבר רבא מסתברא. כעין זה בתוכות קב ע"ב גיטין יג ע"ב: תוס' ד"ה לא. לא היו רוצים להחזיר. עי' טורי אבן מגיבה בתני שוחס דף י ע"א ד"ה נפש:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אמר רבא מסתברא מלתא דרב. נ"ב עי' בתוכות לד: תוס' ד"ה אבל וגרסתם היה כאן אמר רבה וכו' ומהמיתה על הגאון מהר"י פיק שלא ציין עליהם בש"ס החלטיס:

עין משפט נר מצוה

לג א מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ט סמג לאוין קכ טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף ה בהג"ה:

לד ב מיי' שם הלכה יג:

לה ב מיי' שם הלכה ט:

לו ד מיי' שם הלכה יג במגיד משנה:

לז ה מיי' פ"ט מהל' חובל הלכה יא ופ"ו הלכה ה סמג עשין עי' טוש"ע ח"מ סי' שפח סעיף ה וסי' תכה סעיף ג:

לח ו ז מיי' פ"ג מהל' גניבה הלכה כ [וטוש"ע חו"מ סי' שנא]:

לט ח מיי' פ"ט מהל' גניבה הלכה ז בהשגת ראב"ד במ"מ [והל"ר] סמג לאוין קט טוש"ע ח"מ סי' תכה סעיף ה בהג"ה:

מוסף רש"י

חזקה אין אדם מעמיד עצמו. מלהציל את ממונו מיד גנב, והאי גנב דאתי במחתרת מידע ידע דקאי בעל הבית לאפיה ואדעתא דהכי אתא, דמימר אמר כי קאי לאפאי קטילנא ליה, ואין זה ספק נפשות אלא ודאי נפשות והתורה אמרה לו כאן אחרי שבא להורגך השכם להורגו (יומא פה:) חזה להרגך בא שהרי יודע הוא שאין אדם מעמיד עצמו ורואה שנטלין ממונו בפניו ושותק, לפיכך על מנת כן בא שאם יעמוד בעל הממון כנגדו יהרגנו (שמות כב א ובע"ז ברכות נח:).

בדמים קננהו. דהכא במחתרת בר מיתה הוא, כדכתיב אם במחתרת יתפלא הגנב וגו' (ב"ק קיד:).

הגונב כים בשבת. הגביהו ברשות הבעלים והוציאו לרה"ר (כתובות לא:). חייב. בתשלומין ואע"פ שנתן בנפשו (שבת צא:) דליכא למימר קם ליה בדרבה מיניה, דליכא הכא שתי רשעיות ביחד (רשב"ם ב"ב פו:). שכבר נתחייב בגניבה. בשעה שהגביה הכים בבית הבעלים (שבת צא:) דהגבהה קוזה בכל מקום וקמה ליה ברשותיה אף להתחייב באונסין (כתובות לא:). היה מגרר ויוצא. שלא קנאה בהגבהה (שבת צא:) שלא הגביהו ברשות הבעלים ולא קנאו אלא בהוצאה מרשות הבעלים (כתובות לא:). פטור. מתשלומין. שהרי איסור שבת כו'. ובכתובות פריך אי לאפקיה לרה"ר איסור גניבה ליכא, דרה"ר לאו מקום קנייה היא, ומוקי לה בגלי דע"ר, אי נמי שגיבה ידו למטה מג' וקבלה (שבת צא:).